

MILICA JAKOVLJEVIĆ
MIR-JAM

GREH
NJENE MAJKE

Beograd, 2023

PRVI DEO

Jedan događaj koji se odigrao baš pred odlazak na bal

Snežne pahuljice lepršale su se i njihale kao beli leptirići. Poneka bi naletela na prozor i priljubila se praveći fantastične oblike, ili padala dalje u svom veselom njihanju, slažući papirje po suvoj zemlji. Crveni krovovi i siva zemlja dobijali su bele naslage. Na stubovima ograda počele su se dizati šubariće. Bilo je veselo, nežno, zimsko popodne! Ispred kuća, na drvoredima lipa, sneg je kitio grane. Prolaznici su žurili ulicom i lica su im bila rumena, a šesiri okićeni belim zvezdicama. Svi su se smešili. Sneg je donosio radost.

Velika kaljeva peć širila je blagu toplotu, a po sobi se kretala jedna lepa, sredovečna žena. Moglo joj je biti četrdeset pet godina. Svežina njenog lica i lepe crne oči, meke kao u jagnjeta, podmlađivale su je za čitavih deset godina. Gospođa otvori orman. Nameštala je rublje. Ona izvadi muške košulje i premesti ih u drugu pregradu. Sve je bilo u besprekornom redu. U drugoj polovini ormara stajale su haljine. Videlo se da su to haljine mlade devojkice. Gospođa izvadi jednu dugu ružičastu haljinu, meku kao kobilje.

„Lepa će biti u ovoj ružičastoj haljini... Njen prvi bal!“, mislila je s nežnošću.

– Nedo! – zovnu nekog.

– Čujem, mama!

– Šta radiš?

– Sedim u tatinoj sobi kraj peći i sušim kosu.

– Jel' ti već suva? Trebalo je jutros da se miješ!

– Još samo malo... Da vidiš kako mi se lepo uvila. Ne bi mi nijedan frizer mogao napraviti ovako lepe kovrdže!

Začuse se laki koraci i na pragu se pojavi divna mlada devojka. Imala je iste oči kao majka: meke, crne, tople, nežne kao u jagnjeta. Samo je kći imala malo zagasitiju boju lica, kao da ju je sunce stalno prljilo. Usled toplote peći uz koju je sedela, obrazi su joj bili zažareni i rumeni kao njene mlade, sveže usnice. Sjajna crna kosa, prirodno kovrdžava, milovala joj je obraze; lice joj je bilo duguljasto i lepo osenčeno tom crnom kudravom šubaricom.

– Divna ti je kosa! – nasmeši se mati videći svoju lepu kćer.

– Ja i ti, mama, izgledamo kao drugarice!

– Kakve drugarice! Na meni se vidi koliko sam starija, dosta sam se promenila.

– Kako promenila? Ti si za mene uvek lepa. Samo jedno opažam: tako si tužna! Ti nisi srećna, a kriješ od mene.

– Bože, Nedo, otkuda ti to pada napamet? Kako da nisam srećna? Dosta mi je tebe da vidim, pa da budem srećna. Zar ti nisi moja dobra i poslušna devojčica?!

– Jesam, mama, ali nisam ja više dete da ne razumem život. Osećam šta je sve u tebi i znam zbog čega patiš!

– Koješta! Ostavi takve razgovore.

– Baš hoću da razgovaramo o tome. Još dok nisam otišla u zavod, ja sam sve nagađala. Tebe tata vara! On ti nikada nije bio veran muž. On oduvek ima ljubavnicu. Jeste, mama, priznaj! Šta to kriješ od mene? Zar nije bolje da se i ti meni poveriš? Nekad mi dođe da sve kažem tati. Ja ga zbog toga ne volim.

– To ne smeš, Nedo, nikad da kažeš. On je tvoj otac i ti treba da ga voliš. Ostavi ti nas dvoje. Ja sam već sve pregorela i pomirila se s njegovim životom. Da, pomirila sam se. Kuda ide, šta radi, mene se ništa više ne tiče.

– Nije to, mama, život!

– Znam i ja da nije život, ali kad nešto mora da se trpi, onda se žena prekalila.

– Ja mog muža ne bih trpela da me vara. I nešto me čudi: zašto nisi završila fakultet? Pa ti si apsolvirala. Zašto da napustiš studije? Da si bila nastavnica možda bi i tvoj život s tatom bio drukčiji. Imala bi više samostalnosti, ne bi bila ovako zavishna od njega. A ti si napustila studije i udala se.

– Nisam ja bila sposobna da budem samostalna. Da su još moji roditelji bili živi, ko zna šta bi se sve desilo! Ovako, osećala sam potrebu za zaštitom, bila sam malodušna, sentimentalna i suviše poštena. A tebe sam toliko volela da bih umrla i pri samoj pomisli da mi on oduzme moje dete. I uvek sam se nadala: biće bolje, on će se promeniti, shvatiće da sam ja dobra žena... Ali tvoj tata je takve prirode...

– Ti ga opravdavaš, ali on tebe nije umeo da ceni. On je bogataški razmaženi sin, a ti si bila skromno činovničko dete.

– Ostavi, Nedo, te razgovore... Lepa ti je balska haljina!

– Ne, mama, neću da ćutim. Težak mi je sav ovaj život. Kako bih bila srećna da se ti i tata volite iskreno. Mene sve boli, čini mi se kao da neko potkrada našu porodičnu sreću. Ja znam, mama, ko je njegova ljubavnica. Čula sam. Bila bih u stanju da je ubijem!

Mati je pogleda sva zaprepašćena.

– Nedo, zar ti, moje dobro dete, na takve misli da dolaziš? A šta bi posle bilo? Zar da sebe upropastiš? Mila moja devojčice, zar to da čujem od tebe?! Nije moj život tako strašan kako ti misliš – tešila je majka – svi su muževi isti.

– Ne možeš, mama, ti od mene ništa da sakriješ. Danas ste se vas dvoje prepirali. Čula sam. On ima velikih nezgoda u banci.

– Pa svi ljudi imaju nezgoda. Takvo je vreme. Kriza je.

– Nemaju svi ljudi. Drugi muževi i očevi su drukčiji. Ja samo žalim, mama, što nisam svršila maturu. Zašto ste me slali u zavod? Da me kaluđerice vaspitavaju? Baš ti, kad si

znala kakav je tvoj život, trebalo je da me osiguraš. A šta me je zavod osigurao? Govorim nemački, sviram na klaviru, vezem goblene. Mogu li jezik i klavir da me izdržavaju? Ja bih ove godine maturirala kao sve moje drugarice, a vi ste me posle petog razreda poslali u pansion u Austriju.

– Odvrćala sam ja njega, ali ti znaš kako je on svojeglav. Šta on kaže, mora biti! Uvek je on u pravu. Zar je meni bilo lako da se odvajam od tebe? Ne bi on dao da ti ideš na fakultet.

– Znam, za tatu su sve studentkinje pokvarene devojke. A koliko je među njima idealnih devojaka i sirotica koje se muče da bi završile studije. Zašto je za tatu svaka devojka pokvarena?

– Zato što je u životu tvoga tate bilo mnogo pokvarenih žena i sve su studentkinje za njega pokvarene. Ja verujem da ćeš ti biti srećnija od mene.

– Kad se ja udam, mama, ti ćeš da budeš kod mene. Ostavi ga, neka se provodi sa svojim prijateljicama! A kad ostari, on će te tražiti... Kako si ti dobra i nežna žena! Još mu sve praštaš. A ja mu ne bih praštala.

– Vi ste današnje devojke energičnije. Za današnju ženu nije tragedija raskinuti brak. Vidiš: vole se, svađaju se, zabavljaju se, grde se, i mire se. A mi, predratne devojke, volele smo da nas mladići poštuju. Kad smo stupale u brak, zamišljale smo da će naša ljubav biti večna. Ali u naše brakove upleću se nove generacije. Tvoj tata voli mlade devojke. Ja sam sad stara za njega.

Kći joj priđe i zagrli je nežno.

– Moja lepa mamice! Ti imaš divnu dušu. Da li sam ja nasledila tvoju dušu?

– Ne želim ti to. Bolje da budeš energičnija. Ali ja se bojim za tebe. Koliko je ovo sati? Tri i deset minuta. Kako lepo pada sneg!

– Kad će tata da dođe? Treba da pođemo na bal posle osam.

– Rano je... Možemo i u devet...

– Jel' da mi je lepa haljina?! Pa dugačka! Tako sam visoka u njoj! Čisto ne poznajem sebe. Vidi, kosa mi je sasvim suva. Prosto je ne osećam na glavi. Kao pena! Pisala sam jutros mojoj drugarici iz zavoda, onoj Amerikanki Meri. Tako je slatka i simpatična. Mnogo smo se volele. Ona ostaje još godinu dana u zavodu. Kako je to strašno u Americi! Njen otac je bogat i sklonili su je u zavod zbog gangstera. Dva-tri puta su ucenili njenog oca da će je ukrasti. Otac joj je fabrikant čokolade. Mi smo je u zavodu zvali: Kraljica čokolade. Jednom je dobila čitav sanduk čokolade iz Amerike. Što smo se tada svi častili! Ona je spavala do mene. Kad naiđe dežurna sestra, a mi sve čokolade pod jastuk. Sve smo jastuke umrljale čokoladom. Dogovorile smo se Meri i ja da ona letos dođe k nama u goste. Smem li, mama, da je pozovem? Tako je zlatna devojčica!

– Pozovi je. Otac ti to neće braniti. A već Džona, njenog brata, ne bi smela pozvati.

– Ja sam njoj pričala kako je lepo naše Jadransko more, pa plaže, Dubrovnik, Split, i obećala sam, kad dođe na leto, da će s nama ići na more.

– Možemo da je povedemo.

– Ona tri godine nije išla u Ameriku. Njen brat Džon je dolazio jednom. I vodio je Meri, jednu Italijanku i mene u operu i vozio nas automobilom. Džon nije tako lep, ali pravi je Amerikanac! I znaš šta smo se ja i Meri još dogovorile: kad ona ode u Ameriku, da ja idem k njoj u goste.

– A! To ti otac neće dati. I koliko staje taj put!

– Ali Meri mi je obećala da će mi poslati novac za put.

– Ne! Ne! Na to nemoj ni da misliš. Tvoj otac da te pusti u Ameriku?! Vidiš da se on ljuti kad i na korzo izađeš, iako je ovo palanka.

– A zašto da mi ne da? Pa i ti da pođeš sa mnom. Da vidiš i ti malo sveta. Ništa, kad se ja udam ja ću s mojim mužem da idem.

– S mužem možeš ići. Ali otac ti sada neće dopustiti. Ali, ti si mlada. Na udaju nemoj još da misliš.

– Ali ja nisam mlada. Napunila sam osamnaestu godinu. Nešto ću da ti kažem, mama: meni se ovaj avijatičar dopada.

– Onaj avijatičar?

– Jeste, on... To je tako fin mladić. Bogami, mama. Da znaš kako on sa mnom razgovara, a kako onaj inženjer Petrović. Taj mi se ne sviđa. Odmah je počeo s komplimentima i tako je s ironijom govorio o svim devojkama. Osetila sam kako misli da sve devojke trče za njim i da bi jedva dočekale da ih on zaproši. A kad sam to osetila, baš sam mu kazala: za inženjera se ne bih nikad udala. A avijatičar mi je nešto kazao. Hoću da ti kažem. Kad smo bili na slavi kod Olge kuma-Vukine, on je igrao sa mnom i onda mi rekao: „Kad bih se, gospođice, ženio, samo bih s vama želeo da stanem pred oltar.“

– Želeo bi znam, Nedo, ali treba da mu se da osamdeset hiljada, jer on kao oficir treba da položi kauciju.

– Zar tata ne bi mogao da položi kauciju za mene? On je direktor banke.

– Ne znam ja njegove račune u banci.

– Ja verujem da tata ima novca u banci. Ko je kupio vilu onoj devojci? Čula sam ja, mama. Ona nije imala kuće, a sad ima svoju vilu. Tata ju je kupio! Užasno je to. On ruši ugled i sebi, i tebi, i meni.

– Muškarci ne zameraju ako je devojčin otac lola. Oni bi drvlje i kamenje osuli na majku. Ne boj se, otac ti neće ubiti sreću. Ali on te ne bi dao za avijatičara.

– Zašto, mama! Avijatičari su divni! Nego za koga da me uda? Pa i vas dvoje ste se uzeli iz ljubavi. Ti si bila zaljubljena u tatu i on u tebe.

– Da, bila sam zaljubljena – uzdahnu mati. Okrete se brzo i pogleda jastučice na divanu. – Ovo si lepo izradila. Volim ove tvoje jastučice. Najviše mi se dopadaju ove ruže. Kao da su žive. Uh, zaboravila sam ono slatko od oraščića. Metnula sam da se rastopi. Ušecerilo se, pa došlo kao tutkalo. Sto puta sam kazala da slatko od oraščića neću da kuvam. Ali Dušan

ga voli. Zbog njega sam i kuvala. Ugađam mu sve, ali on to ne priznaje. Oženjeni ljudi nekad polude. Dok ih bolest ne obori. Onda im opet supruga budu dobre.

Neda nije više slušala šta mama govori. Bila je zamišljena i gledala kako pahuljice sve gušće lete. Kao da je naišao nemi vihor belih leptirića! Mislila je na lepog plavog avijatičara. Setila se kako ju je pitao: „Otkuda da se vi zovete Neda? Je li to srpsko ime?“

– Mama, htela sam da te pitam – zadrža majku, koja je pošla u kuhinju – zašto ste mi nadenuli ime Neda?

– To je bila želja tvoga dede. On je bio profesor istorije i pričao je da se sestra cara Dušana zvala Neda. Kao što vidiš, imaš staro srpsko ime iz srednjeg veka. On je voleo ta istorijska imena. Moj pokojni brat zvao se Vojin. Moje je pravo ime Zoranka, ali me zovu Ranka. A otac me je uvek zvao Zoranka. Voleo je kad si se ti rodila i uvek ti je tepao: moja mala vlastelinka! Bio je dobar i pošten čovek i vrlo spreman profesor.

– Pa i ti si studirala istoriju i geografiju. Da li bi mogla da predaješ u gimnaziji?

– Da me nužda natera, morala bih. Učila bih iz udžbenika i predavala. Zar se posle rata mnoge žene nisu prihvatile ratnih profesija...? Ala će sneg da napada! Volim više sneg nego blato. Ova zima nam je više bila s kišom i blatom. Nego, metni, sine, malo uglja u peć. Da vidim samo ono slatko.

Mati ode, Neda uze lopaticom uglja, ubaci u peć i sede kraj prozora da gleda pahuljice. Bila je malo nevesela.

Taj život njenih roditelja uticao je na njenu mladu dušu. Mislila je da ju je tata zbog toga i poslao u zavod, da bi mogao slobodnije da živi i ne dopusti ćerki da vidi bol svoje majke. Zato ga je manje volela. Nikad nije mogla iskreno da ga zagrlji i poljubi. On joj je bio pomalo tuđin, kao da su sve te žene, njegove ljubavnice, stajale između nje i oca i rashlađivale njenu ljubav. Stidela se svoga tate. Prošla je jednom pored vile te njegove

prijateljice i videla je na terasi. Ubilačke misli su se pojavile u njoj. Htela je da je pljune i dovikne: „Propalice, ja vas mrzim!“

Zimski suton se spuštao, a vihuri snega su se pretvarali u živi roj belih svetlucavih bubica. Svetlost električnih lampi probijala se kroz mećavu i oko njih se njihao zlatni krug.

Jedna oficirska uniforma promače ispred njihove kuće. Nedi zalupa srce, a krv joj jurnu u obraze. Avijatičar. Srećom, nije je video. U njenoj sobi bilo je mračno. On prođe nekoliko koračaja i okrete se. Onda pređe na drugu stranu ulice i stade kao da razgleda izlog jedne knjižare. Posle se okrenuo, i Neda je znala da on tu stoji da bi se ona pojavila na prozoru. Ali ona nije htela da se pojavi. Smešila se na njega i gledala ga očicama zaljubljene devojčice koja još nije znala ni za prvi poljubac. Ali, onaj Amerikanac, Džon, umalo što je nije poljubio! Kazao joj je: „Da ste u Americi i Amerikanka, sigurno bi vas angažovali za film.“ Ali Džon nije bio lep. A avijatičar ima plave oči, tako plave kao suton, i guste obrve i trepavice. Na žuru ju je nešto upitao, ali ona mami nije htela da kaže. Rekao je: „Da li me volite, Nedo?“ Ona je bila vrlo uzbuđena i nije umela da mu odgovori. „Hoću da pogledate dobro u svoje srce, pa da mi kažete na balu.“ Oh, ta ona mu je mogla reći još na žuru, ali se zbunila, bilo je stid, i osetila je bojazan, jer takve reči nije još nikad i nikome kazala. Njemu nije bilo dosta da ga ona samo voli, već joj je rekao: „Ako me volite, zaprosiću vas od tate. Ali hoću prvo vaš pristanak. Moj ujak, doktor Stanić, dobar je prijatelj vašeg oca, i on će mu reći o meni lepo. Do vas samo stoji. Vi mi se dopadate, volim vašu spoljašnost, vaše lepe crne oči, tu grguravu kosicu...“ Ona nije umela ništa da odgovori, grlo kao da joj se bilo steglo, i mogla je da zaplače od radosti. Spremala se da mu večeras kaže da ga voli. Zato je bila sva u srećnom zanosu. Prvi bal i prve reči ljubavi jednom muškarcu! Ali da li je moguće ovo što je sad mama kazala da njen tata, možda, nema osamdeset hiljada za kauciju? Avijatičar je ne bi zaprosio da to ne zna. A on nju voli, vidi se.

– Ah, on gleda ovamo! – nasmeši se Neda i ti pogledi plavih očiju, koje kao da je videla kroz ovaj zimski suton, odagnale su bol njenog srca. Gledala je za njim dok god se nije izgubio u belom zimskom sutonu. Večeras će mu reći da ga voli. Ta pomisao prostruji kroz sve njene nerve. Bio je to strah i radost i iščekivanje najlepšeg trenutka u životu mlade devojke, kad se srce otvara kao cvet, da upije sunčane zrake.

Žar iz velike kaljeve peći bacao je svetlosne zrake po sobi. Mladnoj devojci bilo je prijatno da sedi i sanjari. Volela je ovu kuću i svaku stvar u njoj. Zamišljala je kako će ona umeti da namesti svoju kuću. Već je videla sebe, svaku sitnicu u njoj, i njega. Ugalj prsnu, sinuše varnice i na zidu se ukaza slika njenog tate u masnim bojama. Radio je neki slikar i vrlo verno ga naslikao. Bio je to njen tata iz mlađih dana, s lepom, bujnom kosom. Sad mu je kosa bila proređena, mada su mu ostale iste oči. On je bio lep čovek. Još dok je bila u gimnaziji, u petom razredu, njene drugarice su joj govorile: „Tvoj tata je vrlo lep čovek.“ One su to govorile kao deca, tako je to ona razumevala onda. A sad joj se činilo da se njen tata mogao dopadati njima i kao muškarac. Da li je tata voleo mlade devojke, ili su mlade devojke volele njega, njegov položaj i novac? Znala je da je on varao njenu mamu zato što je lep čovek i što je imao lepu platu i položaj. Svi su mislili da su oni bogati. A Neda je u poslednje vreme počela da sumnja. Čudan je bio njen tata. On je mnogo trošio, ali je uvek prebacivao za sve što se potroši. Stalno je u kući slušala reč: novac. Pa i sad, kad je snevala najlepše snove o svome životu, opet se čula ta reč: novac! Tatine oči su čisto gledale. Ona se pokaja zbog svojih prekora.

Kroz prozor je videla kako se njihovoj kući približava Olga, ćerka njihove kuma-Vuke. Kazala je da će doći da vidi njenu balsku toaletu. Istrčala je u predsoblje da je dočeka.

– Jel' ti gotova haljina?

– Jeste.

- O, vrlo je lepa! – govorila je, ali bez oduševljenja.
- Istina? Dopada ti se? – pitala je naivno i bojažljivo.
- Dopada mi se! Lepo će ti stajati.

Ali i to je izgovorila nemarno. Neda je osećala kako ona nikad nije pokazala nikakvo oduševljenje ni prema njenoj toaleti, ni sviranju, ni njenoj kosi, zbog koje su je hvalile sve drugarice. Kazala je to mami, a ona joj je objasnila:

– Pakosna je. Svi su oni pakosni u kući. Sestra sestri zavidi. – I tačno je bilo što je mama kazala. Olga je ogovarala svoju sestru Dušanku. Prosto ju je mrzela zbog kavaljera. Takvi odnosi u porodici čudili su Nedu. Oni nisu bili siromašni, naprotiv bili su dosta imućni. Manufakturna trgovina njenog oca važila je kao najbolja u gradu.

– Videla sam avijatičara Branka. Razgovarali smo. Doći će i on na zabavu – nastavi Olga.

Ispod svetlosti crvenog abažura Nedino lice posta kao plamen. Da li od abažura ili uzbuđenja? Olga je ljubopitljivo pogleda. Spazi njene velike, tamne oči, meke kao velur, i seti se kako je maločas avijatičar zapitao: „Hoće li doći gospođica Neda?“ Strašno ju je uvredilo njegovo pitanje, jer ga je i ona volela. Činilo joj se da je on i simpatije, sve dok letos nije došla Neda iz zavoda. Ona kao da je sve mladiće opčinila u varoši. „Neda Pavlović! Neda!“ Svi su se oduševljavali njome i šetkali ispred njenih prozora. Da je mogla svima bi kazala: „Šta ste se zaludeli za onom glupom pansionatkinjom! Mislite da je ona naivna, ako vas onako naivno gleda.“ Ali, bili su neki kumovi i morala je da čuti i još da šeta s njom, i poziva je na žur. Nije je nimalo volela. Čak ju je ponekad i mrzela i u svojoj pakosti punila joj glavu kako su muškarci rđavi, pokvareni, mangupi i da im ne treba verovati. I sada se spremala da zapara malo po njenom srcu.

- Jel' znaš ko je zaljubljen u Branka?
- Ne znam – prošaputa Neda i sva pretrnu.
- Zagorka Matić, ona studentkinja filozofije. Sada će da diplomira i hvali se da joj ne treba kaucija za oficira.

- A voli li on nju? – šaputala je Neda.
- Muškarac voli svaku devojkicu koja hoće s njim da se zabavlja, a Zagorka je imala mnogo avantura.
- On meni izgleda kao idealan mladić.
- Tebi su svi idealni! – zakikota se Olga. – Moram da idem kući. Uzela sam iz naše radnje svilene čarape.
- U koliko ćete sati doći?
- Prvi sigurno nećemo biti tamo. Bolje da svi mene dočekaju, nego da ja sve devojkice sačekujem. Što si se tako uozbiljila? Pogađam! Što nisam potvrdila da je Branko idealan.
- Šta se to mene tiče?! – odgovorila je Neda, želeći da sakrije svoja osećanja.
- Nemoj ni da mu veruješ, ma šta ti kazao.
- Nešto gorko oseti Neda u grlu. „Što je došla da mi pokvari najveću radost?!“
- Zbogom! Pa nemoj više da budeš tužna. Bolje misli na onog Amerikanca, Džona.
- Sat lagano otkuca šest.
- „Još dva sata.“ Sela je za klavir. Svirala je nešto napamet. Muzika je unosila poeziju u njeno srce, ali i tugu. Spustila je poklopac preko klavijature.
- Zašto ne sviraš, Nedo? – začu mamin glas.
- Bolje radio da slušamo. Zbilja je, mama, smešno koliko ste potrošili za mene u zavodu, a sad niko ne sluša klavir, kad ima radio. Devojkice više i ne uče da sviraju na klaviru.
- Bolje bi bilo da uče muziku nego da flertuju. A ko je to dolazio?
- Olga kuma-Vukina. I ona će na zabavu. Ali ja ne mogu Olgu da shvatim: zašto su njoj svi mladići pokvareni?
- Više ih poznaje i više se druži s njima. Njena majka i ona hoće da izigravaju otmeni svet. U njihovoj kući je najpametnija stara kuma Anica. A i otac im je dobar čovek, trgovac, pametan, samo ga žena ne razume, i to je zlo. Pa je i kćeri tako vaspitavala. One bi htele da daju ton društvu. Priređuju

žureve, čajanke, pozivaju mladiće, a sav taj svet dođe, najede se, napije, i posle ih ogovara. – Mati pogleda na sat. – Prošlo je šest. Ti nisi užinala?

– Ne mogu, mama, ništa.

– Bolje malo sad da jedeš, pa ćemo se posle prihvatiti u bifeu na balu. Dušan će ranije doći. Da li je ono on? A, nije! Učini mi se.

Neda je rasejano razgledala jedan ilustrovani časopis. Spazi sliku jednog kauboja i nasmeši se. Kazala je Džonu, Amerikancu: „Vi mi ličite na kauboja. Imate guste obrve kao kauboj, samo još šareno šalče da metnete oko vrata i veliki šešir!“ Mama izađe iz sobe i ona opet utonu u tužne misli. „Možda će opet proći...“ Ugasi svetlo i sede kraj prozora. Ulica je bila življa. Vraćali su se činovnici i oficiri iz kancelarija i kasarne. Neki mladići su se grudvali. Neda se smešila gledajući mladićku veselost.

– Čekaj, da udarimo malo Nedi u prozor! – progovori jedan student.

– Nemoj da razbiješ okno.

– Neću ja grudvu ledenjak! Samo malo da joj poprašim prozor snegom. – Neda se brzo odmače od prozora i vide snežnu lopticu, koja se prilepi za prozor.

– Nedo! Nedice! Ala imaš slatke očice! – dobacivao je mladić.

Ta nestašna dobacivanja razveseliše je malo. „Olgi je, možda, krivo. Avijatičar je dobar mladić.“

– Marš, mangupi! Šta se grudvate! – začu se ženski glasić, koji je grdio, i muški smeh koji ga je pratio.

– Kad smo mangupi, gospođice, onda ćete nas zapamtiti! – uzviknuše mladići, a snežni prah polete na devojkju. Ona umače, grdeći ih. Mladići su redom dočekivali devojke i gađali ih grudvama. Dve devojke ne ostadoše dužne i osuše na njih grudve. Sakupi se još devojaka i nastade bitka grudvama. A sneg je neprekidno vejao. Lipe su se bile zaokruglile kao bele kupole. Ispred izloga vio se snežni roj.

Sat iskuca sedam.

– Mama, da li da se oblačim?

– Pa pričekaj još malo. Sad će tata.

Bilo je već sedam i četvrt. Neda je oblačila prozračne svilene čarape, ružičaste i sjajne kao sedef. Noga joj je bila lepo izvajana. Cipelice od ružičastog atlasa ocrtavale su njenu nožicu kao u Pepeljuge. Stalno je osećala tremu. Lepo u njenoj duši bilo je jače od onog ružnog što je ubacivala Olga. Sve se opet razbistrilo i postalo svetlo.

– Ama, što nema Dušana?! Evo, već je pola osam – govorila je mama.

– Pa oblači se i ti, mama!

– Lako je za mene! Začas ću se obući. – „Da li je otišao njoj?“ Njeno izmučeno srce, iako je govorila da je prekaljeno, uvek je tištao bol, poniženje i uvreda. Ah, da joj nije bilo Nede, ne bi ona sve ovo trpela. Njen materinski pogled preleteo je po figuri kćeri. Kako je lepa! Gledala ju je s oduševljenjem i materinskom ljubavlju.

– Da se ja obučem?

– Obuci se. Hajde da vidim kako ćeš da izgledaš. – Mati je zaboravila sva poniženja supruge i uživala u svojoj kćeri. Posmatrala je njene devojačke grudi, bedra, noge. Ona je sve to negovala, kupala, odgajala. Kao da je u njoj videla sebe, mladost, lepotu. „Da li će ona biti srećnija od mene?“

Neda s pobožnošću uze svoju lepu, vazdušastu haljinu. Spustila je lagano preko glave, navuče je preko grudi i stasa, i izvi se u njoj, visoka u bujnoj mladosti, nežna, čarobna. – Pogledaj, mama!

– Divna si, Nedo! Ne mogu, prosto, da te poznam. – Mati je imala pune oči suza. To je bila njena jedina radost, njena mala Neda, njen ponos, uteha, njeno dobro dete! I već je postala devojka, lepa devojka, u koju će se zaljubiti, zaprositi je, odvesti je od nje, majke. Koliko je bilo raznih osećanja u njenoj

materinskoj duši! Da li se obradovala ili uplašila ove ćerkine lepote? Da li je predosećala da će joj i ona otići i da će ostati zauvek sama sa svojim bolom? Tek, suze joj navreše na oči.

– A zašto plačeš, mama? – pitala je devojčica tužna i srećna.

– Plačem od radosti što si tako lepa, što si moje dete, što sam dočekala da te vidim kao odraslu devojku. Tvoj prvi bal! I ja sam imala svoj prvi bal kao studentkinja u Beogradu. – Mati zajeca.

– Nešto si se rastužila, mamice, nešto si se podsetila?

– Ništa, dete moje! Ovo je radost koju oseti svaka mati. Pomislila sam da ćeš se jednog dana udati, otići. A bila sam te tako željna ove dve godine dok si bila u zavodu.

Kći ju je grlila, mazila je i tepala svojoj mamici. Htede reći da bi je umirila: „Ja se neću udavati, ostaću kod tebe“, ali se setila šta ima večeras da kaže avijatičaru i našla je druge reči:

– Ti ćeš živeti kod mene kad se ja udam! Ah, kako ćeš da uživaš u mojoj kući! Ali idi i ti, mama, obuci se.

– Pričekaću još malo. Dušan mora da dođe. Čudi me što ga nema. Pola osam je. Čekaj, da pošaljem Bosiljku do banke, da vidi da li je tamo. Možda ima neku sednicu. Neka mu kaže da odmah dođe. – Mati izađe, a Neda osta pred ogledalom, sva zanesena svojom slikom, kao da to nije bila ona, već neka druga devojka, kao da se neko novo biće odvojilo od njenog i smeši joj se čarobnim očima.

Sat odzvoni osam.

Kroz dvorište neko protrča. Vrata na predsoblju jako lupiše, začu se zadihani glas.

– Gospođo! Gospođo! Jaoj!

– Šta je? Što si takva? Što si se uplašila? – upita gospođa Pavlović. – Je li tamo Dušan?

– Gospođo, jaoj, nešto se desilo u banci! Mnogo je sveta... žandarmi... ne puštaju... policija!

Žena preblede kao smrt i uhvati se za naslon od stolice.

– Šta se desilo? Govori! – Neda istrča u balskoj haljini.
Devojka steže ruke, nema i bez daha.

– Ubistvo, gospođo!

– Koga su ubili? Govori... Govori...!

– Ne znam koga! Ubistvo ili samoubistvo.

Supruga vrisnu: – Kuku! Šta li je s Dušanom?

– Šta je tati? Ko se ubio? Govori! Šta se dogodilo?

– Gospođo, nemojte da kukate, ko zna ko se ubio! Nisam čula. Otkuda naš gospodin? Neko se ubio! Ne znam ko.

Ali žena nije slušala.

– Nedo, idem! Idem odmah! Bosiljka, daj mi mantil! Jaoj, bože! Sačuvaj nas samo nesreće.

– I ja ću s tobom, mama.

– Ne, ti nećeš ići! Ja ću sama. Moram da vidim. Nešto se desilo! Ko to kuca? Teško nama! Neki ljudi! – Drhtala je sva prestravljena. Kći preblede. Mati se povede. Devojka istrča u predsoblje.

– Jel' tu gospođa Pavlović? – pitao je jedan činovnik iz banke.

Gospođa Pavlović pođe prema vratima i nasloni se na zid. Kći je obgrli. Činilo im se kao da imaju da saslušaju smrtnu presudu. Nisu smele da pitaju ništa, ni mati ni kći.

– Gospođo... gospodin direktor se slučajno... ranio...

Žena jauknu. – Ranio? Nije, vi krijete. Govorite sve. On se ubio! Ubio se! – zajauka na sav glas. U predsoblje upade usplahireno njihov kum, trgovac Perić, Olgin otac.

– Kumo, nesreća! Čuo sam i potrčao. Zašto da to uradi?

– On je mrtav! – vrisnu kći. – Govorite šta je s tatom?

Ljudi su ćutali. Žena se zanjiha i sruši, a kći, u svojoj ružičastoj toaleti, pade preko majke kao cvet koga je iščupala i iskidala olujina.